

Byablaskan

Nr 1 Mars 2003 • Sundoms Informationstidning

Redan 1974
började Thomas
köra lastbil.
1986 tog han
över åkeriet av
sin far.

Sid 6-8

Årets stora händelse ... "Såpa uppi Såta"

Sid. 3

Byablaskan – även på Internet
byar.lulea.se/index.asp

Foto: Maria Jonsson

Innehåll

Redaktören har ordet	2
”Såpa uppi Såta”	3
Historik om Sundoms Byalag	4-5
Dialektrutan	5
Reportageserien: Företagen i Sundom	
Thomas Johanssons Åkeri AB	6-8
Ortnamnsrutan.....	8
Optiska effekter	
Vill arbeta i byarna	9
Byautvecklingsgruppen informerar.....	10
Tack	
Bredband till alla.....	11
Anslaget	12

Redaktören har ordet

Tiden går fort!

Här en dag satt jag och bläddrade bland allt material som jag har sparat sedan Byablaskan gavs ut för första gången. Jag kunde konstatera att det har gått sex år sedan dess. 1997 var året då Marianne Lövgren, dåtidens ordförande för Byautvecklingsgruppen, kom hem till mig och frågade om jag hade lust att göra en informations-tidning som skulle delas ut till alla hushåll i Sundom, fyra gånger per år. Den skulle innehålla samlad information från främst alla föreningar, men även från företag och privatpersoner. Jag gjorde ett förslag där jag bara på skoj hade lagt in namnet ”Byablaskan”. Namnet antogs i alla fall och nog skrattar folk när man säger att vi har en tidning i Sundom som heter Byablaskan.

Tiden har också gått sedan teatergruppen hade sin första premiär för sju år sedan. Året var 1996 och föreställningen då hette ”Byayra”. Jag kan säga, utan att överdriva, att den föreställningen var den roligaste revy/teater jag sett. Men nu är de äntligen här igen med soppteatern ”Såpa uppi Såta”. Det ska bli roligt att se. Det blir säkert lika fullsatt i bygdegården nu som då. Se annonsen här intill.

Kristina Sandman

Alla medverkande är inte med på bilden.

”Såpa uppi Såta”

Soppteater a` la Sundom med ett hopkok av älgkött
– och byns 500-åriga historia

Nu är det snart dags för teatergruppens uruppförande av det otraditionella bygdespelet som handlar om Sundom under 500 år. Det blir en blandning av historisk verklighet, skrönor och fantasi samt allvar och humor.

Planera redan nu att gå på soppteater i bygdegården lördag och söndag den 29 och 30 mars. Föreställningarna går av stapeln på eftermiddagarna och med samma program lördag respektive söndag.

Annonser, med information om tider och var Ni kan ringa för att boka biljetter, kommer att sättas upp på byns anslagstavlor och delas ut i brevlådorna under sista veckan i februari. Du kan även hitta information på Sundoms hemsida: byar.lulea.se/index.asp

Teatergruppen

Varmt välkomna till årets stora händelse ”Såpa uppi Såta”!

Så har Sundoms Byalag fungerat i gången tid – och idag

Byalagsordningen fastställdes år 1751 varvid även ordningen med byaålder- man infördes. Till en början turades man om att vara byaålder- man i den ordning som hemmansnumreringen låg. Tyvärr fungerade detta inte så bra. När en person till slut hunnit sätta sig in i uppgiften var det dags att överlämna till nästa som i sin tur hade sin läro- period varefter han lämnade över till nästa man precis när han lärt sig hur ”slipstenen skulle dras”.

Från och med år 1943 valdes därför en ständigt byaålder- man av byalagsstyrelsen. Han fick inneha posten tills han själv ville avgå eller ansågs olämplig av någon anledning.

Byastämman sammankallades alltid till tredje måndagen i februari.

Vid ordinarie byastämman dryftade man bland annat ekonomiska problem i byn, förfarande med samfällighetsmarker, vägfrågor samt föräntande fiskeauktion för fiskerätten i byns samfälliga fiskevattnen.

Byalaget hade ansvaret för att skolan i byn fick den ved som behöves.

Senare när byggandet av en ny bygdegård blev aktuell låg allt ansvar på byalaget tills en separat förening, Sundoms Bad- och Bygdegårdsförening, bildades. Senare under 1950-talet, när bygdegården fick ekonomiska problem fick byalaget träda till och stötta upp driften av bygdegården under några år.

Under den tidsepoken när många markägare hade får, sammankallades till extra byastämman för att ta beslut om vilka beteshagar som behövde repareras och vilka personer som skulle utföra detta. Byn hade särskilda förbetsängar som låg några kilometer från byn. Man forslade även ut får till öar ute i skärgården för sommarbete.

Innan socialtjänsten inrättades i Sverige hade byalaget en viktig social funktion i att hjälpa familjer som hamnat i svåra problem. Eftersom varje jordbrukarfamilj var beroende av att kunna sköta sin gård och skörda hö och säd i rätt tid kunde en allvarlig sjukdom eller dödsfall i familjen bli ödesdiger. Vid sådana krissituationer fick byaåldermannen larm om det inträffade och hade då att med hjälp av en så kallad ”budkavle” sända bud genom hela byn att man vid ett visst tillfälle måste samlas för att gemensamt utföra ett arbete, till exempel utföra slätterarbetet på en gård där hustrun plötsligt blivit änka och kanske även hade en grupp små barn att ta hand om.

Budkavlen kunde bestå av trärör i vilket man stoppade in ett meddelande. Utanpå budkavlen stod inskriften ”DENNA SKALL VANDRA FRÅN ÖST TILL VÄST OCH FÅR EJ

STANNA”. Den som fått budkavlen i sin hand måste genast förpassa den till nästa familj så att innan två dagar hade gått skulle byaåldermannen åter ha budkavlen i sin hand.

Numera har de mer alldagliga uppgifterna som byalaget tidigare utförde övertagits av Byautvecklingsgruppen. Byalaget har dock kvar sin uppgift i att

förvalta de marker och vatten som är samfällade för byns markägare med mantal samt att ordna med fiskeauktion. Byalaget har fortfarande en viktig roll som en stabil och säker organisation med gamla anor.

Anders Engelmark

Dialektrutan

Semester o såpp – i upplevd histori

Upa tjögotärle båadd in pär somar i famili isi Ärik-Härs så häjtä Lindbärg. Dom säå att kar`n vär järnvegar o hädd semestär.

Jö hädd äldri hört di åorlä föreot. Semestär. Jö tådd att he vär nä so djikk att eta. Jö fick jo veta`nä.

Bönndrän häädd jo ålldri när tukä. He vär sjo-dagars-viko hela åre.

Kar`n broekä siti o mäåjt o dagan upa hella ati Lå kavöjka.

Åin dä sä`na dill heosmåora upa går`n. Ho häitä Johanna.

”Tant skulle komma och smaka svampen, den är förtjusande god.”

Heosmåora svåra: ”Bo som helst må väl doga eta, bara nä fa ligg o fleot ini smöra.”

Semester och svamp – en upplevd historia

På tjugotalet bodde det i ett par somrar en familj hos Erik-Hans som hette Lindberg. Man sa att karl`n var vid järnvägen och hade semester.

Jag hade aldrig hört de ordet förut. Semester. Jag trodde att det var något, som gick att äta. Jag fick ju veta det.

Bönderna hade aldrig någonting sånt. De var sju-dagars-vecka året om.

Kar`n bruka sitta och meta om dagarna på hällan vid Lakaviken. Han hade ett långt bambuspö, som väckte min avund.

Fru Lindberg brukade plocka svamp, som hon redde till.

En dag sa hon till husmoran på gården. Hon hette Johanna.

”Tant skulle komma och smaka svampen, den är förtjusande god.”

Husmoran svarade: ”Vad som helst må väl duga äta, bara det får ligga och flyta i smör.”

Ingvar Nilsson

Reportageserien: Företagen i Sundom

Thomas Johanssons Åkeri AB

Vi vaknar en mörk vintermorgon och kan konstatera att snön har vräkt ned under natten. Åter en snabb frukost med visshet om att vi måste ha en stor portion tur om vi ska komma ut från gården utan att köra fast, för plogningen av gården måste vänta tills kvällen då arbetsdagen är slut. Vi tar sats och 'plöjer' oss igenom drivor av hårdpackad snö för att nå den redan plogade byavägen. Då sänder jag en tacksamhetens tanke till Thomas Johansson i Sundom som sedan många år tillbaka sköter om plogningen i byn åt Luleå Kommun och Vägverket. Därför är det ett nöje att denna gång få göra ett besök hos honom och få hans bild av hur det är att vara åkare idag.

Text: Maria Jonsson • Foto: Thomas Johansson

Bakgrund

Redan 1974 började Thomas köra lastbil men då åt sin far, Bengt Johansson, som var åkare sedan 50-talet i Smedsbyn. I 12 år drev de åkeriet tillsammans med var sin lastbil och var hela tiden anslutna till lastbilscentralen Lulefrakt. 1986 sålde Bengt åkeriet och Thomas tog över för att fortsätta driva företaget och har sedan dess varit ensilsåkare.

Nuläge

Idag är Thomas såväl transportör som aktieägare i Lulefrakt som sköter all marknadsföring och fakturering åt åkarna samt fördelar uppdragen. Thomas beslutade sig tidigt att specialisera sig och endast ha ett fordon. Valet föll på, det det vi i vardagstal kallar, gruslastbil men som på fackspråk benämns anläggningsbil. Den typen av bil används vid byggandet av bostadsområ-

den och vägunderhåll. Med en sådan visste han att han kunde ha arbete året runt. Under sommarhalvåret kör han beläggningsarbeten inom Luleåområdet där Skanska står för 95 % av uppdragen. Som kuriosas kan nämnas sommaren -99, då Thomas deltog i ett anorlunda historiskt uppdrag, förlängningen av Kallax Flygplats landningsbana. Arbetet tog 2 månader och han anställde en kille för att hinna klara av jobbet och uppskattar idag att han fick vara med om det.

Vintertid är det plogning som gäller dygnet runt åt Vägverket och Luleå Kommun. Thomas har fasta körningar inom området från Ängesbyn till Smedsbyn inklusive Sundom. Han beskriver att generellt sett ansvarar Vägverket för alla större vägar, till dem hör Sundomsvägen, medan alla andra enskilda vägar är kommunens ansvar. Däremellan kör han ofta hyttsten åt SSAB, ett slags vägmateriel som nyttjas ute på länets vägar.

Miljöcertifiering

En stor anledning till att vara ansluten till Lulefrakt är möjligheten att få vara med och dela på miljösäkringen som annars skulle vara en stor kostnad för en enbilsåkare. Eftersom kunderna allt oftare kräver det som kallas ”Gröna bilar”, dvs bilar som klarar de högsta miljökraven som ställs från EU, så blir fler och fler åkare även tvungna att köpa nyare bilar. Thomas investerade därför i en ny anläggningsbil i våras, en Volvo FM12. Den är utrustad med en Euro 3 motor, som skall vara den senaste motorn och därmed klara de högsta miljökraven som finns fram till 2005.

Ett exempel på krav som en kund ställer är tex Skanska som kräver att de åkare som tar uppdrag av dem kör på en miljögodkänd hydragolja. Det kollas upp genom den miljödeklaration som åkarna lämnar in. Där redovisas att man kör på miljögodkända däck, att man använder rätt oljor, att bilbälte används ur trafiksäkerhetssynpunkt mm. Vägverket har gått så långt i sin strävan att uppmuntra åkarna att köra miljövänligt att de betalar extra till de som har miljögodkända bilar. De har även nu beslutat att år 2004 ska alla bilar de anlitar vara utrustade med alkolås. Problemet med ett sådant beslut, enligt Thomas, är att få ersättning för den merkostnad det innebär på ca 30-40000 kr .

Ser ljst på framtiden

Thomas beskriver att den största fördelen med arbetet som åkare är den frihet han har att själv styra över sin

arbetsdag. Visserligen är han beroende av när kunden vill få sitt uppdrag utfört men han bestämmer ändå i slutändan om han ska ta på sig jobbet eller inte. Samtidigt som friheten är stor så är det inget arbete med normala arbetstider, utan kunden bestämmer när uppdragen ska vara utförda oavsett tid på dygnet. Han är ändå noggrann med att få en ordentlig sommarsemester varje år och anlitar då en chaufför som tar körningarna.

Det börjar däremot bli svårare att få tag i utbildade chaufförer, säger Thomas. Ett led i att rekrytera nya är för Lulefrakt att besöka gymnasieskolor som har transportutbildningar och genom att informera om branschen locka

Thomas Johansson

ungdomar att börja som chaufför åt någon åkare eller större firma. Efter avslutad utbildning har de BCDE-kort, vilket öppnar upp för anställning som chaufför för tung lastbil, tung lastbil med släp samt buss.

Han ser ändå framtiden an med tillförsikt och menar att vägar kommer alltid att finnas och behöver ständigt underhållas. Han ser även en stadig ökning av transportuppgifterna. Det han spår för framtiden är dock att vi går mot större åkerier. Enbilsåkarna tror han är mer eller mindre borta på 15 år p.g.a. alla EU-regler och direktiv

som enbilsåkarna kommer att ha svårt att klara av. Det kan gälla allt från miljöregler och arbetstider och de medför alltid ökade kostnader, men han rekommenderar ändå ungdomar att söka sig till branschen.

Med dessa slutord får vi lyckönska Thomas inför framtiden och passa på att tacka honom för det jobb han utför på våra vägar. Jag tänker närmast på plogningen vintertid, då han är uppe före tuppen på morgnarna så vi slipper 'plöja' oss ändå fram till E4:an.

Tusen tack!

Maria Jonsson

Ortnamnsrutan

Ini stränderna uttal ini *strääten* kallas det sankta området längst in i Furufjärden.

Landhöjningen förändrar landskapet. Inne i den här innersta viken av fjärden bildades ett litet övervattensgrund, som på kartor från 1786 och 1868 benämns **Ryssgrundet**. Edvin Brännström säger på en uppteckning från 1931: Persöborna brukar ha *ryssjor* på södra änden av grundet.

När grundet blivit ett övervattensgrund av större omfång fick det namn efter de gårdar som ägde marken. Så kom grundet i byn Persön att kallas **Fäktgrundet** efter gården *isi Fäkt* i Metsundet och i byn Sundom **Månsgrundet** efter gården *isi Måns*. En vanlig nutida benämning är **Persögrundet**. -På kartblad (ekonomisk och topografisk karta) över området står namnet *Fäktgrundet*.

Furufjärden, benämndes ursprungligen **Furuöfjärden** efter den ö fjärden omgav, nämligen **Furuön**. *Furuön* är numera det bergsområde man ser till höger, när man efter E4 söderifrån passerar *Persöfjärden* och gör nu inte längre skäl för namnet ö.

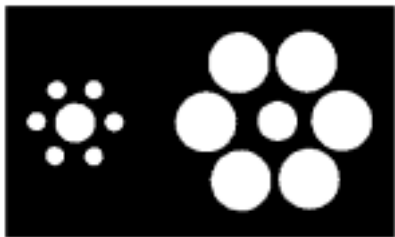
Furufjärden var således tidigare en del av det stora fjärdsområde som innefattade Persöfjärden, *Ångesbyfjärden* och *Smedsbyfjärden* ända upp till Brobyn.

Nu finns endast vattendragen *Altersundet* och *Metsundet* kvar av det forna vattensystem som förband *Furuöfjärden* och *Persöfjärden* och omgav bland annat *Furuön*, *Bodön* och *Persön*.

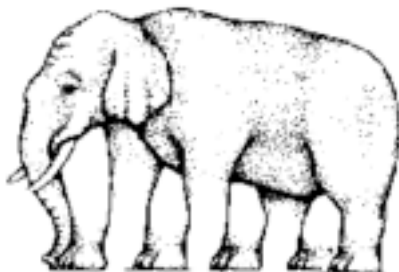
Else Britt Lindblom

Optiska effekter

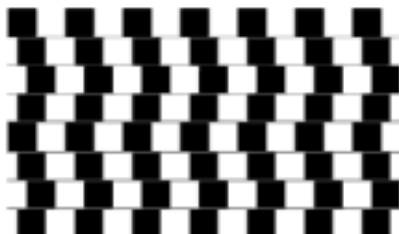
Är mittenprickarna lika stora?

Hur många ben har elefanten?

Är linjerna raka?

Vill arbeta ute i byarna!

Hej alla Sundomsbor! Jag heter EvaMarita Sundqvist och bor i Börjelslandet. Flyttade tillbaka dit i höstas efter 17 år i utlandet och med i bagaget tog jag mina idéer om vad jag vill göra, både arbetsmässigt och på övrig tid.

Jag funderar på att starta en ekonomisk förening som skall heta ; I Lysande Form, där jag erbjuder varierande tjänster och aktiviteter, just för att bli i "lysande form". Kan nämna att jag arbetat som bl.a. massageterapeut sedan 1990.

Det jag vill är att arbeta ute i byarna, bland bybor, med bybor, och nu så ska jag göra en marknadsundersökning och vill göra den personligen med byborna i bl.a. er by.

Skulle vara roligt att träffa och lära känna Er för att få vetskap om vad ni kan tycka vara intressant. Hoppas att få se Er *tisdagen den 11 mars kl. 18.00 i Sundoms Bydegård*. Jag bjuder på fika.

Om ni har frågor kan ni ringa mig på tel. 701 62.

Hoppas att vi ses! Hej så länge.

EvaMarita

Byautvecklingsgruppen informerar

”Ladprojekt” i Sundom

Byautvecklingsgruppen vill starta ett projekt för att restaurera gamla lador här i Sundom.

Det är Norrbottens Museum som driver ”Ladprojekten” i Norrbotten och projekten har hittills finansierats med medel från Länsstyrelsen och EU.

Andra byar, till exempel Börjelslandet, har genomfört ”Ladprojekt” med mycket gott resultat. Inom ramen för pågående EU-projekt kommer museet i år att fortsätta restaurera lador i Avan. Därefter kommer restaurering av bland annat lador att finansieras med nationella medel.

Norrbottens Museum har inventerat ladorna i Sundom och tagit fram en restaureringsplan som omfattar 41 lador. Ett eventuellt ”Ladprojekt” här i byn kan komma till stånd om Norrbottens Museum beviljas statliga medel för projektet.

Vi hoppas att även Sundom blir en by där man får hjälp att restaurera gamla lador och på så sätt bevara en viktig del i det gamla odlingslandskapet. Kanske kan nya förutsättningar för restaureringsprojekt ge möjligheter att även bevara andra gamla byggnader.

Markägarna, som ju äger de lador som ingår i restaureringsplanen, bestämmer om man vill vara med i projektet eller inte. Markägarna kommer,

via Byalaget, att inbjudas till ett informationsmöte där restaureringsplan och ekonomiska förutsättningar för ett eventuellt ”Ladprojekt” presenteras.

Nyårsafton med nyårsdikt, klockringning och stort fyrverkeri

På nyårsafton var bygdegården öppen från klockan 22.00 och inne i bygdegården bjöds på ostbricka, färfiol, chips, karameller och läsk. Ute på gården fanns eldar och grillplatser och det bjöds på olika sorters korb som var och en fick grilla själv. Även varm glögg fanns för de som ville ha.

Det nya året firades in med att vi lyssnade på Ingvar Nilsson som läste Tennysons dikt ”Nyårsklockor”, klockringningen från Stockholms Stadshus och så ett fantastiskt fyrverkeri.

Trots att det var mycket kallt ute var det många som kom till bygdegården och förhoppningsvis var det ännu fler som var hemma och tittade på fyrverkeriet.

Ett varmt tack till Ingvar Nilsson för hans fina framförande av nyårsdikten och ett varmt tack till Peter Olofsson som skötte fyrverkeriet. Även ett stort tack till alla bybor som kom till Bydegården.

Gunilla Ståhl
Ordf. Byautvecklingsgruppen

Tack för ett fantastiskt jubileumsår!

Byautvecklingsgruppen vill tacka alla föreningar och Sundomsbor som medverkat till att vi kunnat fira "Sundom 500 år" på det sätt som vi har gjort. Det är egentligen otroligt att en by med drygt 300 invånare under ett år kan ordna så många trevliga arrangemang och med sådan uppslutning som det varit från boende i byn, sommarstugeägare och besökande i byn.

Vi kommer att ha många fina minnen från jubileumsåret och en del arrangemang kommer förhoppningsvis att återkomma även andra år. Vi kan med all rätt vara stolta över vad vi tillsammans lyckats genomföra under firandet av "Sundom 500 år" och vara stolta över att vi bor i en så fantastisk by.

*För Byautvecklingsgruppen
Gunilla Ståhl*

Sundom 500 år

Bredband till alla!

Ja, nu kan villaägarna uppfylla den stora drömmen. Genom samarbete med två olika Internetföretag Telia och Windsor erbjuder vi nu bredband i hela landet.

Internet via dubbelriktad satellitkommunikation erbjuder vi till grupper av villor, minst c:a 30 st. Erbjudandet gäller hela vår Region Norr.

För att planera utbyggnaderna vill vi få in intresseanmälningar så snart som möjligt. Anmälningarna är inte bindande i detta läge.

Sänd dina uppgifter: Namn, adress, postnummer, ort, telefon och e-postadress via mail till:

janne.norberg@villariks.se

Om det finns frågor om satellit bredband så kan man surfa in på www.villa-lulea.info

eller ring mej på 0920-745 16

MVH Tomas Wallin

Anslaget

Skidtävling

Söndagen den 23 mars arrangerar Sundoms IF den årliga skidtävlingen. Anmälan görs som vanligt till Birgitta på telefon 746 34. Tävlingen är som brukligt öppen för medlemmar i föreningen. Medlemsavgiften skall vara betald senast före första start i skidtävlingen (100 kr för familjer och 30 kr för enskild medlem). Mer information om tid och plats kommer senare i brevlådorna. Alltså, glöm inte bort att komma ihåg söndagen den 23 mars.

Sundoms IF

Årsmöten för Bygdegårdsföreningen och Byautvecklingsgruppen

Söndagen den 2 mars klockan 16.00.

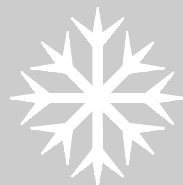
Kallelse till årsmöten enligt ovan har, när Ni nu får Byablaskan, redan delats ut i byns brevlådor. Vi hoppas att Byablaskan hinner delas ut innan den 2 mars och vill med dessa rader påminna alla i byn om våra årsmöten.

*Välkomna till bygdegården
Bygdegårdsföreningen och Byautvecklingsgruppen*

Köp- och säljannonser

Kom ihåg att det finns möjlighet för Dig som privatperson att sätta in Dina köp- och säljannonser i Byablaskan. Det är helt gratis och Du når ut till alla boende i Sundom och ett 60-tal prenumeranter utanför byn.

Byablaskaredaktionen

Nästa nummer av

Byablaskan

kommer ut
senast 1/6-03

Manusstopp 8/5-03

- **Utgivare**
Sundoms Byautvecklingsgrupp
- **Ansvarig utgivare**
Prenumerationsansvarig
Lars Brännström, tel. 745 93
- **Redaktör**
Textredigering/Layout
Kristina Sandman, tel. 745 55
- **Reporter**
Maria Jonsson tel. 745 45
- **Tryck**
Luleå Kommun, Reproavd.
- **Prenumeration**
50:-/år
(Gratis för bofasta i Sundom.)
- **Annonsering**
Helsida 800 kr
Halvsida 400 kr
Kvartssida 200 kr
(Gratis för föreningar och privatpersoner i Sundom.)
- **E-post**
byablaskan@tjohoo.se